

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 5 Sayı: 21 Volume: 5 Issue: 21

Bahar 2012 Spring 2012

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

YENİ TÜRK EDEBİYATI'NDA MERSİYİYİ YAŞAYANLAR

“ NEW TURKISH LITERATURE MERSIYE LIVING ”

Abdullah ACEHAN*

Özet

Bu çalışmada, ölümün bir çeşidi olan evlat acısı üzerinde duruldu. Giriş'te ölüm hakkında çok kısa bilgi verildikten sonra ölümün bir türü olan evlat acısına geçildi. Ölümün bu şeklinin bizdeki yansımalarına geçmeden önce bizim dışımızdaki edebiyatlardan bu acıyı yaşamış birkaç edebiyatçıdan bahsedildi. "Tanzimat'tan Önce" adını verdiğim bölümde evlat acısının İslamiyet'ten önceki dönemden Tanzimat'a kadar olan asırlar içindeki durumu anlatıldı. "Tanzimat'tan Sonra" adını verdiğim bölümde ise Tanzimat'ın ilanından bugüne kadar olan dönemde yaşanan evlat acısından, bu acının edebiyata aksinden bahsedildi. Bu duruma örnek olarak Abdülhak Hamit Tarhan, Fethi Naci, Halit Ziya Uşaklıgil, Peyami Safa, Recaizâde Mahmut Ekrem gibi edebiyatçılar üzerinde duruldu. Bu kişiler ele alınırken onların, çok sevdikleri ama kaybettikleri çocukları, onlarla ilgili anıları, kaybettikten sonra neler yaşadıkları anlatıldı. Sonrasında edebiyatçıların vefat eden çocukları münasebetiyle kaleme aldıkları eserlerden bahsedildi. Sonuç bölümünde kısa bir değerlendirme yapıldı. En son kısma da faydalandığımız kaynakları belirttiğimiz bibliyografya eklendi.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Ölüm, Eser, Çocuk, Kaybetmek, Ağıt.

Abstract

In this study, the subject of death is usually a particular type of death, which focused on pain of adoption. After giving information about the death of a particular type of death was passed to the pain of the son. Reflections on the shape of death in us before we have experienced this pain a few writers mentioned in literatures other than ourselves. "Tanzimat Before" I gave the name of the Tanzimat period as part of the centuries before Islam, son of his pain in the situation described. One hundred seventy years covering the defect and the "Tanzimat After" I gave the name of the section in the period until the adoption of the administrative reforms since the proclamation of the pain, the pain expressed in literature and so it told otherwise mentioned. That is the subject of this chapter, the general death of the son of the pain of death has been switched to a more private. As an example of this situation Abdülhak Hamit Tarhan, Fethi Naci, Halit Ziya Uşaklıgil, Ismail Safa, Peyami Safa, Omar Bedrettin Usaklı, Recaizade Mahmut Ekrem, Samih Rifat, focused on the poems of such writers. When considering these people they think about death, but they lost their beloved children were informed about the next. These are the people who lose their children, memories of the most valuable assets, after losing what their told. Afterwards, the deceased man of letters were written by children to

* Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

mark the mentioned works. The result was a brief discussion section. Utilizing the resources mentioned in the bibliography section was added to the most recent.

Key Words: Literature, Death, Work, Children, Lose, Lament.

Giriş

Hayatın olduğu yerde mutlaka ölüm de vardır. Yalnız ölümü kabullenmek hayatı kabullenmekten çok daha zordur. Özellikle sevilen bir insanı yitirmekten doğan acı, çok zaman dayanılmaz bir hal alır (Çavuş, 2008:132). Hele bu bir evlat acısıysa durum daha farklı olur. Ölüm, hayattaki en önemli gerçeklerden biri olduğu için hem dünya edebiyatında hem de bizim edebiyatımızda işlenmekte olan bir konudur (İsen, 1994:1). Bu konuyla ilgili olarak kendi edebiyatımıza geçmeden önce bizim dışımızdaki edebiyatlardan birkaç örnek vermek gerekirse ilk akla gelen Firdevsi'dir. Fars edebiyatının belki de en tanınmış şairi olan Firdevsi, küçük yaşta kaybettiği oğlu için mersiye yazmış, hem de bu mersiyei ünlü eseri Şehname'ye koymuştur. Hâkânî, ölen oğlu Reşîdû'd-din için yazar mersiyei. Mes'ud-i Sa'd, Hâfız ve Feyzî de vefat eden oğulları için yazarlar. Amerikan edebiyatının tanınmış hikâye ve roman yazarlarından Mark Twain, bir kızını kaybetmiştir. Fransız edebiyatına, siyasetine, sosyal hayatına damgasını vuran Victor Hugo, bu acı hayat tecrübesini yaşayan kişilerden biridir. Hugo, hayatta en çok değer verdiği varlık olan çocuklarından iki erkek evladını [1871 ve 1873 yıllarında] kendisi ölmeden topırağa vermiş bir babadır.¹ Hatta onun bu acısı, sevenleri ve dostları tarafından unutulmamış yeri ve zamanı geldikçe hatırlanmıştır:

"Bana çocuklarımın mezarı için siyah kehribardan büyük bir çelenk göndermiş, adını saklı tutmak isteyen bu asil kadın ölümler günü dolayısıyla oğullarım için her yıl gönderdiği armağanı gönderdi." (Hugo, 1974:156).

Yukarıda da ifade ettiğim gibi dünya edebiyatından birçok kalem sahibi kimse Mevlana için kavuşma yani Şeb-i Arus, Cahit Sıtkı Tarancı için yok olma olarak kabul edilen ölüm acısını yaşamıştır. Hayat tecrübesi olan kişiler, ölümün yaşattığı acılar içinde belki de en ağrının evlat acısı olduğunu ifade ediyorlar.² Gerçekten de bu acıyı yaşamış birkaç kişiye baktığımızda bunun ne kadar doğru olduğu hemen ortaya çıkıyor.

Tanzimat'tan Önce

Kesin olmamakla birlikte ölüm temasının, İslamiyet'ten önceki dönemde sagulara da yoğ törenlerinde; İslamiyet'ten sonra ise ağıtlarda ve mersiyelerde işlendiği tahmin edilmektedir.³ Sagular, saz eşliğinde söylenen matem şiirleridir. Saguların en bilineni Divanü Lügati't-Türk'te yer alan Saka kahramanı Alp Er Tunga sagusudur. Yuğ veya Yoğ töreni ise matem töreni demektir. Eski Türklerde ölen bir beyin, hakanın, kahramanın arkasından yas tutulur, haykır haykır ağlanır. Bu törenlerde sığıtçı (matemci) ve yuğcu (ağlayıcı) bulunur.

¹ Hugo'nun bir kızı da boğularak hayata veda eder (Işık, 1994:57).

² Bu acıyı yaşamış kişilerden biri olan Halit Ziya Uşaklıgil bu durumu şu sözlerle ifade ediyor:

"Dediler ki evlat acısını ölçecek bir ölçü aleti yoktur. Bu da doğrudur; ama belki yalnız bir tek ölçü vardır: O acıyı kavrayıp kuşatan anılar ne kadar çok zengin ise, harcanan emekler ne kadar ağır ve bol, bunlardan ortaya çıkan sonuçlar ne kadar olgun ve mutlu ise duyulan acının ateşi de o oranda yakıcıdır. Analar ve babalar için çıkarılacak ibret dersi de buradadır: Çocuklarına fazla bağlanmasınlar, onlarla fazla sarmaş dolaş olmasınlar; her şeyi alınyazısının yazgisına ve onların varlıklarına errahmanirrahim korumasına bıraksınlar. Onları çok sevmek. Ah! Acaba bu mümkün müdür? Her halde çok sevmek için çalışma, onlarla pek fazla uğraşma, kendi hallerine bırak. Büyüsünler, serpinsinler daha çok kendi kendilerine yetişsinler." (Uşaklıgil, 1991: 9). Bu acıyı yaşayanlardan olan Fethi Naci de acının ne kadar zor olduğunu şu cümlelerle anlatıyor:

"Yaşanmış her acı, gerçekte bir özel addır: Deniz gibi Bülent gibi. Gerçek acının tek ölçütü var: Ölüm korkusunu yok etmesi. Hâlâ ölümden korkuyorsanız bilin ki gerçek acıyı yaşamamışsınızdır. Karşılaştırılmayacak tek şey belki de acıdır; 'benimki şöyle, senin ki böyle' diye söz edilmez acıdan. Acı, aşılamaz. Acıya dayanabilmenin tek yolu acıya çalışmaya, bir şey yaratmaya dönüşürebilmektir." (Naci, 2002:66).

³ Ağıt türü ile mersiye arasında konu bütünlüğü vardır. Halk ve divan edebiyatlarının farkları üzerinde çok durulsa da aynı konuyu dile getiren bu iki şiir arasında aslında bir takım şekli hususiyetleri dışında fazlaca bir farklılık görülmez. İki şiir çeşidi de ölenin ardından yazılır, ölümün verdiği üzüntü dile getirilir (Çavuş, 1988:132).

Gök Türk kitabelerinde Kül Tigin'in ölümü dolayısıyla yapılan büyük bir yug töreni anlatılır (Banarlı, 1987:44).

Türk halk şiiri türlerinden olan ağıt, ölenin ardından söylenen, onun hayatta iken sahip olduğu iyilikleri, ölümünden duyulan acıyı dile getiren şiiirdir. Ölü çıkan evlerde ve matem toplantılarında okunur. Sahibi belli olan ağıtlar olduğu gibi anonim ağıtlar da vardır (Dilçin, 1997:42). Resa kökünden gelen mersiye ise klasik edebiyatımızın diğer ürünleri gibi önce Arap edebiyatında ortaya çıkmış, oradan Fars edebiyatına sonra da bize geçmiş bir edebi türdür.⁴ Mersiye, XV. yüzyılda Anadolu Türk edebiyatına girmiştir. Vefat eden kişinin arkasından övücü sözler söylemek manasında kullanılan mersiye, ilk örneklerindeki gibi olmasa da XX. yüzyıla kadar kullanılmıştır (İsen, 1994:143). Bugün için bu edebi türler içinde en çok bilineni mersiye'dir.

Tanzimat öncesi klasik şiirimizde ölüm acısı Yenişehirli Avni, Karamanlı Ayni, Riyâzi, Hudâyî, Cinânî, Azmizâde Hâletî, Tokatlı Kâni, Seniğ Süleyman Efendi, Şeyhülislam Ebu'suûd Efendi gibi şairler tarafından yazılan manzumelerde dile getirilmiştir (İsen, 1994:118). Divan edebiyatı şairleri tarafından kaleme alınmış bu tarz bir manzumeye örnek vermek gerekirse hemen akla ilk gelen, Cem Sultan'ın 1483 yılında İskender Paşa tarafından öldürülen oğlu Oğuzhan için yazdığı mersiye'dir.⁵ Akif Paşa'nın vefat eden torunu için yazdığı mersiye ise adeta bir çığlık gibidir (Erol, 2005:19):

*Tıfl-ı nâzeninim unutmam seni
Aylar günler değil geçse de yıllar
Telhikâm eyledi firâkın beni
Çıkar mı hatırdan o tatlı diller
Kıyılmaz iken öpmeğe tenin
Şimdi ne haldedir nâzik bedenin
Andıkça gülşende gonca dehenin
Yansın âhım ile kül olsun güller
Tagayyürler gelip cism-i semîne
Döküldü mü siyah ebrû cebîne
Sırma saçlar yayıldı mı zemîne
Dağıldı mı kokladığım sümbüller
Feleğin kînesi yerin buldu mu
Gül yanağın reng-i rûyun soldu mu
Acaba çürüyip toprak oldu mu
Öpüp kokladığım o pamuk eller (Okay, 1988:327).⁶*

Adile Sultan'ın Tophane Müşiri Mehmet Ali Paşa ile 1261/1845 tarihinde yaptığı evlilikten Hayriye adında bir kızı dünyaya gelir. Adile Sultan, canından çok sevdiği evladı Hayriye'yi 1286/1870 tarihinde kaybeder. Bu acısını İftiraknâme isimli mersiyesinde işler (Ergün, 1937:7). Kütahyalı Asım Yakup Efendi, iyi bir şairdir. Asım Yakup Efendi'nin Mehmet Celalettin ve Mehmet İsa isminde iki tane oğlu vardır. Oğullarından Mehmet Celalettin 1875 yılında vefat eder (Güler, 2004:99; Güler, 2010:89). Halk şiirimizin iki güzide şairi olan Ruhsati ve Karacaoğlan da evlat acısını yaşayanlardandır. Ruhsati, oğlu Minhaci'yi çok genç bir yaşında kaybeder. Aynı şekilde çocuğunu yitiren Karacaoğlan da bu acıyı kaleme aldığı eserlerinde işler.

⁴ Mersiyenin Farisideki ilk temsilcileri denince akla gelen kişiler arasında Firdevsi, Mes'ud-ı Sa'd, Hâkânî, Kemâlü'd-din İsfehani, Hâfız, Emir Hüsrev-i Dihlevî, Molla Câmî, Muhteşem-i Kâşî yer almaktadır (İsen, 1994:7).

⁵ Cem Sultan'ın oğlu Oğuz Han'ın katli üzerine yazdığı mersiye, bir sanatçının bakış açısından çok, biraz da kendi yüzünden hayatını yitiren oğlu için adeta bir babanın feryadıdır. II.Bayezid, Cem Sultan'ı ikinci defa da bozguna uğratıp Avrupa'ya kaçırınca, ülkedeki Cem yanlılarını ortadan kaldırmaya başladı.Bu arada Cem Sultan'ın üç yaşındaki küçük oğlu Oğuz Han'ı boğdurttu (1482). Bu haber Cem Sultan'a ulaştınca da bir mersiye kaleme alarak duyularını dile getirdi (İsen, 1994:76).

⁶ "Akif Paşa'nın torunu için yazdığı Mersiyesi de Gibb tarafından nazmen İngilizceye tercüme edilmiştir." (Tanpınar, 1993:246).

Tanzimat'tan Sonra

Edebiyatımızın son dönemi olan ve Yeni Türk edebiyatı adı verilen dönem içinde ölüm fikri, öncekinin devamı olarak işlenmiştir. Akif Paşa, Ziya Paşa, Tevfik Fikret, Muallim Naci, Recaiâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Haşim, Cahit Sıtkı Tarancı, Necip Fazıl Kısakürek gibi pek çok edebiyatçımız tarafından zaman zaman ele alınmıştır. Ölüm konusunda, Tanzimat öncesi ile Tanzimat sonrası arasında bir ortak, bir de farklı yön vardır. Her iki dönemin ortak noktası, eskinin bir devamı olarak klasik şiirimizin nazım şekillerinden mersiye'nin Tanzimat sanatçıları tarafından hâlâ kullanılıyor olmasıdır:

“Namık Kemal’in Vatan Mersiyesi, Maarif Mecmuası’nın muhtelif sayılarında yer alan Muallim Feyzi’nin, Muallim Naci’nin ölümü için yazdığı mersiye, Tepedenlizâde H. Kamil’in kerimesinin vefatına söylenmiş mersiye, Ahmet Vefâ ve Ferâizcizâde Osman’ın mersiyeleleri ile Eczacıâde Kâzım’ın Hazine-i Fünun mecmuasında bulunan ve İhsan Raif ile Faruk Nafiz’in Yarın mecmuasında bulunan mersiyeleleri, Tanzimat sonrası değişen mersiye'nin örnekleridir. Ziya Paşa’nın, Mustafa Reşit Paşa’nın ölümüne yazdığı mersiye ile Abdülhakhamit’in Hoca Tahsin için kaleme aldığı mersiyeleler ise klasik üsluptadır. Tanzimat’tan sonra bu tarz, öbür türlerde olduğu gibi bir süre birlikte devam etmiş, zamanla klasik mersiye çok küçük örneklerle temsil edilir olmuştur.” (İsen, 1994:586).

Her iki dönem arasındaki farklı nokta ise ölüme olan bakış açılarıdır. Çünkü bu bakış açıları, her iki döneme göre farklılık arz etmektedir. Mustafa İsen, dönemler arasındaki bu farkı, mersiyeden hareketle şu şekilde ifade ediyor:

“Yeni şiirin klasik mersiyeden asıl farkı, ölüme bakışta odaklanıdır. Mersiye şairi sadece ölenle ilgili değildir, felsefi olarak ölüm hadisesini sorgulamaz. Oysa Hamit’ten itibaren şairler öleni aşarak, ölümü de şiirlerine konu yapmışlardır. Tanzimat’ın ikinci nesli, yönetimin baskılarının da etkisiyle pasif, içe dönük bir ruh halini yaşamaya başlamışlardır. Bu pasif tavır giderek Servet-i Fünun edebiyatında bir melankoliye dönüşecek, mersiye, farklı bir form ve bakış açısıyla yeniden gündeme gelecektir. Kuşkusuz bunda, bütün dünyayı kuşatan ve çağdaş psikolojinin isterik matem adını verdiği bakış açısının XIX. yüzyıla hâkim olmasının da rolü vardır. Bu yüzdendir ki Tanzimat sonrası Türk edebiyatında mersiyelelerden meydana gelmiş kitaplar bile yayınlanmış, mersiye yazmak adeta moda olmuştur.” (İsen, 1994:11). *“Kısaca söylemek gerekirse mersiye, XIX. yüzyıldan itibaren şekil ve muhtevaca değişime uğramıştır.”* (İsen, 1994:143).

Edebiyatımız bu dönemde, ölüm konusunu işleyenleri iki gruba ayırmanın daha uygun olacağını düşünmekteyim. Bunlardan ilki Necip Fazıl, Ahmet Haşim, Cahit Sıtkı örneklerinde görüldüğü üzere ölümü felsefi olarak işleyenler, diğeri de yakınlarından birisi ölümü tattığı için bu konuyu ele alanlardır. İkinci gruba yani bu tarz bir acıyı yaşamak zorunda kaldığı için ölümü işleyen kalem sahiplerini düşündüğümüzde Halit Ziya, Peyami Safa, Recaiâde Mahmut Ekrem, Fazıl Ahmet Aykaç, Mina Urgan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Hamit Macit Seleker, Ahmte Kutsi Tecer, Abdülhak Hamit Tarhan, Ümit Yaşar Oğuzcan, Fethi Naci, Ebuzziya Tevfik, Hüseyin Cahit Yalçın, Kâzım Nâmi Duru, Falih Rıfkı Atay, Tokadizâde Mehmet Şekip, Reşat Nuri Güntekin, Adnan Cemgil, Halit Fahri Ozansoy, Samih Rifat, Ali Ekrem Bolayır, İsmail Safa, Peyami Safa, Vüsat O. Bener, Cemal Süreyya ilk akla gelen kişilerdir.

Çalışmamızda daha çok bu tasnifin ikinci grubu üzerinde duracağız. Çünkü ölümü felsefi olarak ele alanlar inanç veya inançsızlık penceresinden olaya bakarken, ikinci gruptakiler kaybetmenin verdiği o büyük acı ile bakarlar ölüme. Zaten bizim konumuzda en yakınımız olan aile fertlerimizden evlatların acısı değil mi?

1864 senesinde Niğde’nin Yenice Mahallesi’nde dünyaya gelen ve ilerleyen yıllarda “Tepeyran” soyadını alacak olan şair Ebubekir Hazım, 1880 yılında teyzesinin kızıyla evlenir. Bu evlilikten bir kızı ve iki de oğlu dünyaya gelir. 1882’de bir yaşındaki oğlu ve yeni doğan kızı vefat eder (Hayber, 1988:4). Fakat Hazım’ın acısı bununla bitmez. 1885-1891 yıllarında arasında görevli olarak bulunduğu Kastamonu’da altı yaşındaki oğlunu kaybeder (Hayber, 1988:7). 1868 doğumlu şair ve yazar olan Hasan Fehmi, çok sevdiği oğlunun 1914 yılında ölmesi üzerine fazla bir ömür süremeden bir yıl sonra vefat eder (Huyugüzel, 2000:197). Yazar Faik Şemsettin

Benlioğlu, 1940'lı yılların sonunda kızı Yakıncan ile oğlu Ahmet'i peşpeşe kaybeder. Bu acı ile şeker hastalığına tutulur ve gözlerini kaybeder. Daha fazla dayanamayan Benlioğlu, 1949 yılının Kasım ayında hayata veda eder (Huyugüzel, 2000:145).

Yusuf Ziyaettin Şükun (Öniş), İzmirli yazar ve eğitimcidir. Telif ve çeviri pek çok şiirinin yanında Gencine-i Edeb isimli dergiyi de yayımlamıştır. (Huyugüzel, 2000:597). Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru oğlu Mehmet Kamil'in şehit düşmesi üzerine hayat küser. Yusuf Ziya'yı bu küskünlükten öğrencisi ve zamanın Maarif Nazırı Vasıf Çınar kurtarır. Ahmet Kutsi Tecer, eşi Meliha Hanım ile 13 Aralık 1936 Pazartesi günü evlenir. Bu evlilikten önce Mehmet dünyaya gelir. Sonra bir çocuğu daha olur. Fakat bu çocuk fazla yaşamadan vefat eder. Üçüncü evladı Leyla ise ikincinin acısını bir parça olsun unutturur (Yıldırım, 2003:114). Osman Yüksel Serdengeçti'nin İsmet Serdengeçti ile evliliğinden bir çocuğu olur. Fakat bu çocuk, bir yıl yirmi gün yaşadıktan sonra vefat eder. Bu olay Osman Yüksel Serdengeçti'yi bir hayli yıpratır (Yıldırım, 2003:225).

Ünlü hiciv ve mizah ustalarımızdan olan Fazıl Ahmet Aykaç, 1938 yılında küçük oğlu Esat'ı kaybeder (Yardım, 2009:142). Şair, yüreğinde yaşattığı bu acıyı 1940 yılında kaleme aldığı Gideni Anarak mersiyesiyle kâğıda döker. 24 Haziran 1871 günü İzmir'in Tilkilik semtinde dünyaya gelen Mehmet Şekip de evlat acısı yaşayan kalem sahiplerindedir (Çağın, 1998:9). Şekip, şiir yazar, dergi yayımlar, milletvekilliği yapar.⁷ Yani çok yönlü birisidir. 1 Mart 1890 günü Hayati Paşa'nın kızı Gülfem Hanım ile evlenir. Bu evlilikten üç çocuğu olur. Uzun zamandan beri tifo hastalığına yakalanmış olan oğlu Nasır, 6 Ekim 1932 günü vefat eder (Kaygusuz, 2002:41). Bu haber üzerine İzmir Karşıyaka'daki Zeytinzâde Remzi Bey'in kahvesinde kalbine sığıttığı kurşunla intihar eder:

"Oğlunun ölüm haberini, bir ecnebiden, evden işe gitmek için bindiği tramvayda alır. Ecnebinin 'başın sağolsun' sözüne karşılık, 'böyle baş kopsun' diye karşılık verir. Ardından kiraathaneye koşar. Oradaki arkadaşlarından biri ona 'sende silah varmış onu ver bana' der. Bunun üzerine 'ben sizin dediğinizi yapacak âdem değilim' der ve oradan bir müddet uzaklaştıktan sonra kendi silahu ile intihar eder" (Sümeıra, 2001:461).

Oğlunun ölümünden duyduğu acı, onu, bu intihara sürükler (Necatigil, 2000:320). 8 Ekim 1932 günü oğlu ile birlikte defnedilir (Kaygusuz, 2002:41).

1873 Edirne doğumlu Mehmet Rasim Ertürk de bu acıyı yaşayanlardandır. Genç yaşta vefat eden oğlu Tevfik Ertürk onun kaleme aldığı manzumelerin büyük bir bölümünün konusunu teşkil eder (Canım, 1998:464). 1876 senesi Mart ayında doğan Kâzım Nâmi Duru da bir evladını kaybetmiştir. İlk evliliğini Arnavutluk'ta tabur kâtibinin kızı Mehlika Hanım ile yapan Duru'nun bu evlilikten Necdet(1902-1973), Mansur Duru (1906-1979), Mübeccel Nâmi Duru (1910-1981) isminde üç evladı olur. Kazım Bey ikinci evliliğini Sabi Hanım ile yapar. Bu evlilikten Ülker (1914-1963) ve Bahattin Özdemir Duru (1924-1987) isminde bir kız bir erkek evlat sahibi olur. Fakat bu evliliğinden 1914 yılında İzmit'te doğan kızı Ülker, 1963 yılında kırk dokuz yaşında vefat eder. Ülker öldüğünde Kâzım Nâmi Bey seksen yedi yaşındadır (Birinci, 2010:307). İkinci Yeni'nin önde gelen şairlerinden olan Cemal Süreyya'nın Memo adını verdiği bir oğlu vardır. Arkadaşları arasında, Cemal Süreyya ile Memo arasında sık sık tartışmaların çıktığı, pek anlaşamadıkları konuşulur. Cemal Süreyya, her ne kadar evladıyla anlaşmasa da oğlu Memo'nun genç yaşta vefat etmesi her baba gibi Cemal Süreyya'yı da yıkar (Yardım, 2009:319). Rezaizâde Mahmut Ekrem, Namık Kemal ile oğlu Nijat doğduğu zaman bir kıt'a yazmasını rica edecek kadar dosttur. Bu sevgi sebebiyle Namık Kemal de yakın dostu Rezaizâde'nin ikinci ismi olan Ekrem'i oğluna ad olarak verir: Ali Ekrem. Ali Ekrem'in biri erkek, üçü kız olmak üzere dört çocuğu olur.⁸ 1896 yılında doğan ilk çocuğuna, babasının eserinden de ilham alarak Mehmet Kemal Cezmi adını verir. Cezmi, müzik öğretmenine olan aşkına karşılık bulamayınca, 1923 yılında tabancayla intihar eder:

⁷ Şule-i Edeb'in imtiyaz sahibi Mehmet Necati, müdür ve sernuharrir Mehmet Şekip (Çağın, 1998:17); Zılâl dergisinin sahib-i imtiyazı Şekip, müdürü Hüsnü Osman'dır. Derginin son sayısı 27 Haziran 1919 tarihini taşır (Çağın, 1998:54).

⁸ 1896 doğumlu Cezmi, 1899 doğumlu Masume, 1902 doğumlu Selma, 1905 doğumlu Berat.

“Mehmet Kemal Cezmi, çok hassas ve hasta ruhluymdu. 5 Mart 1917 tarihinde Şişli’de, eniştesi Menemenlizâde Rifat Bey’in evinde, onun tabancasıyla intihar etti. Yakında oturan doktor Aristidi Paşa, imdada koştı. Cezmi’yi yaralı olarak Şişli Etfal Hastanesi’ne kaldırdılar. Cezmi, intihar teşebbüsünden iki gün sonra hastanede öldü. Çok büyük bir cenaze merasimi yapıldı. Namuk Kemal’in oğlundan olan ilk torunu genç yaşta toprağa verildi. Cenaze törenine başta devrin sadrazamı Sait Halim Paşa ve diğer devlet adamları katıldı. Ali Ekrem, beklemediği bu felaket karşısında Recaizâde Mahmut Ekrem’in genç yaşta ölen oğlu Nijat için yazdığı mersiyelere benzer manzumeler yazarak kendini avuttu.”(Yardım, 2009:92).

Cezmi’nin intiharı Ali Ekrem’in yaşacağı tek acı olmayacaktır. Cezmi’nin 1899 doğumlu kız kardeşi Masume evlenip Mısır’a gelin gider. Masume, babası Ali Ekrem’in vefatından on yıl önce, 1927’de Mısır’da tifodan vefat eder (Yardım, 2009:93). Ünlü romancımız Reşat Nuri Güntekin, oğlu Aksel öldüğünde bir daha çocuk yapmayacağına tövbe eder. Çünkü bir daha böyle bir acıya dayanamayacağını düşünür. Ancak hayat güçlü gelir ve edilen tövbelere rağmen birkaç yıl sonra kızı Elâ dünyaya gelir. Elâ sayesinde Reşat Nuri’nin gönlündeki Aksel’in acısı biraz olsun hafifler. Birçok şiirleri ve çevirileri bulunan 1909 doğumlu Adnan Cemgil’in 15 Kasım 1944 günü ikinci oğlu Sinan dünyaya gelir. Sinan, 1969 yılında Şirin Yazıcıoğlu ile evlenir. Bir yıl sonra Sinan-Şirin çiftinin Taylan adında bir erkek çocukları olur. 31 Mayıs 1971 günü Adnan Cemgil, oğlu Sinan Cemgil’i kaybeder.

Tanın’ın ilk üç kurucusundan biri ve başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın’ın Ümit adında oğlu, Azade isminde kızı vardır (Uşaklıgil, 1987:677). Fakat oğlu Ümit genç yaşta eşinin kolları arasında veda eder:

“Benim mektep arkadaşım olan oğlu doğuştan hasta idi. Üstelik karısı da, kızı da hasta. Hırçın, tezatlarla dolu bu insan [H.Cahit] şimdi çok muhtaç olduğu yumuşaklık, huzur, şefkat imkânlarından böylece mahrum kalmıştı. Allah, onun ıstırap alevleriyle kavrulan evine bir melek göndermeseydi seneleri belki de büsbütün başka şartlar içinde geçebilirdi. Bu melek, oğlunun karısı idi. Babamın arkadaşının hanımı bu kadının kollarında öldü, oğlu aynı kollarında hayata gözlerini kapadı.” (Ağaoğlu, 1998:151; Yalman, 1970:570).⁹

Bir başka acılı kalem sahibi de Ebuzziya Tevfik’tir. Ebuzziya Tevfik de her baba gibi bütün çocuklarını sever. Ama küçük oğlu Ziya’nın yeri başkadır.¹⁰ Hatta ona olan sevgisinden dolayı menfada bulunduğu yıllarda kaleme aldığı yazılarında Ziya’nın Babası manasına gelen “Ebuzziya” müstearını kullanır. Ebuzziya Tevfik, Ahmet Mithat Efendi ile birlikte Rodos’a sürgün edildiklerinde bu ayrılığa en çok üzülen küçük oğlu Ziya olur. Hatta Ebuzziya, oğlu Ziya’nın kendisine olan hasretini anılarını yazdığı Yeni Osmanlılar Tarihi’nde ayrıntılı olarak ifade eder (Tevfik, 2006:608). Küçük oğlu Ziya’ya aşırı derecede düşkün olan Ebuzziya Tevfik bir gün evladını kaybeder. Oğlu Ziya’yı kaybetmek Ebuzziya’yı bir hayli yıklar.

Atatürk’ün yakın dostu Falih Rıfkı Atay, Mehrûba Atay ile evlidir. Falih Rıfkı, Mehrûba Hanım’ın üçünü eşidir. Mehrûba Hanım’ın ilk eşi Enis Aygen, ikinci eşi Fadıl Kibar’dır (Yıldırım, 2003:63). Mehrûba Hanım’ın ilk eşi Enis Bey’den Hale isminde bir kızı vardır. Falih Rıfkı’nın üvey kızı Hale Aygen, 24 yaşında intihar ederek hayatına son verir (Yıldırım, 2003:63). 1946 yılında şair Vüsat O. Bener’in eşi Gazale [Harputlu] Bener, sekiz aylık hamileyken vefat eder. Doktorlar ameliyatla Vüsat O. Bener’in çocuğunu kurtarırlar (Çongar, 1998:229). Fakat

⁹ Ercüment Ekrem Talu anılarında, Hüseyin Cahit’in evlat acısı yaşadığını ifade ediyor:

“Büyükada’da yazlığa gitmiştik. Bir akşam İstanbul’dan babamla birlikte dönüyorken, vapurun güvertesinde genç bir adam bize selam verdi. Vapur Burgaz’a vardığı zaman genç kalktı, babamı hürmetle selamladı ve çıktı. Arkasından sordum: -Kim bu? Babam: -Nasıl? Tanımyor musun? Dedi. Hüseyin Cahit!

O gece babamla annem sohbet ederken, söz bir aralık akşam vapurundaki tesadüfe intikal etti. O vakit, o gün tanışmış olduğum gencin[Hüseyin Cahit] niçin mustarip göründüğünü anladım: Bir evladını taze taze toprağa vermişti.” (Karaca, 2005:127).

¹⁰ Ebuzziya Tevfik, oğlu Ziya’yı kendisi vefat ettiği zaman yanına defn edilmeyi vasiyet edecek kadar çok sevmektedir: “Vefatından önce yazdığı son makalesini [Yeni Mevkufları] Tasvir-i Efkâr’a bırakıp evine dönerken Haydarpaşa Vapurı’nda fenalık geçirir. Yanında bulunan doktor Besim Ömer Paşa’nın çalışmalarına rağmen kurtulamayarak 27 Ocak 1913 günü vefat eder. Vasiyeti üzerine genç yaşta vefat eden sevgili oğlu Ziya’nın Bakırköy’deki mezarının yanına defnedilir.” (Kışmir, 1949:19).

vefat eden annesinin karnından ameliyatla çıkarılan çocuk, iki gün yaşadıktan sonra vefat eder (Akbayır, 2010:110).

Edebiyatımızın güzide şairlerinden olan Hamit Macit Selekler de bu acıyı yaşayanlardandır. Macit Bey Ferit, İpek, Rüştü, Kaynak ve Ayşe isminde beş çocuk sahibidir. Selekler, 1940 yılında doğan oğlu Rüştü'yü henüz üç yaşındayken kaybeder. Aynı yıl [1943] diğer oğlu Kaynak dünyaya gelir. (Kırcı, 2008:261). Halit Fahri Ozansoy gibi evlat acısını hiç unutamayan babalar da vardır. Halit Fahri'nin gazeteci-yazar olan oğlu Gavsî Ozansoy ile pek anlaşamadığı rivayet edilir. Çünkü Gavsî, sürekli dergiler çıkarıp batıran bir kişidir. Babası gibi titiz ve düzenli değildir. Bir gün aralarında çıkan bir tartışma sırasında sinirlerine hâkim olamayan Halit Fahri, oğlu Gavsî'ye "seni evlatlıktan reddediyorum" diye hitap eder. Gavsî de kapıyı vurup çıkar gider. Birkaç ay sonra Gavsî vefat edince Halit Fahri şok olur. Oğlunun ölümünden kısa bir süre sonra, 23 Şubat 1971 günü, evinde geçirdiği kalp kriziyle hayata veda eder (Acehan, 2001:14). İngiliz edebiyatı üzerine birçok incelemesi ve çevirisi bulunan Mina Urgan'ın Mustafa İrgat isminde oğlu vardır. Aynı zamanda Mustafa, Nilgün Marmara'nın sevgilisidir. Nilgün Marmara 13 Ekim 1987 günü intihar eder.¹¹ Bu acıya dayanamayan Mustafa, 1995'te yakalandığı bir hastalık sonucu hayata gözlerini yumar (Akbayır, 2008:19).

Çalışmanın bundan sonraki kısmında Abdülhak Hamit Tarhan, Fethi Naci, Halit Ziya Uşaklıgil, İsmail Safa, Peyami Safa, Ömer Bedrettin Uşaklı, Rezaizâde Mahmut Ekrem, Sâmih Rifat, Ümit Yaşar Oğuzcan gibi bu acıyı yaşamış kalem sahibi kişiler üzerinde daha teferruatlı olarak durulacaktır.

Abdülhak Hamit Tarhan

Edebiyatımızda ölüm konusunu en çok işleyen şairlerimizden biri Abdülhak Hamit'tir (Yücel, 2007:435). Rıza Tevfik, ölüm üzerine Hamit kadar kafa yoran birisinin olmadığını düşünür (Tevfik, 1984:6). Hamit'te ölüm temi Rıza Tevfik'e göre Makber, Tanpınar ve Akün'e göre Garam ile başlamıştır (Erol, 2005:20). Hamit, ölüm konusunu Makber, Halce ve Ölü ile peş peşe işler. Hatta Makber, ölümün melankolik olarak anlatıldığı ilk manzume kabul edilir (Çavuş, 2008:137). Hamit, şiirde ölüm temini değiştirdiği için şiir, klasik ölümü anlatan mersiye formunun dışına çıkar.¹² Hamit ile birlikte edebiyatımızda ferdi ıstıraplar devri başlar (Kaplan, 1998:88). O, insanın ölüm karşısındaki çaresizliğini "Bir bakar kördür. Görmeden vurur. Mücrim, masum, genç, ihtiyar, güzel, çirkin tefrik etmeden vurur" sözleriyle ifade eder (Tarhan, 1994:384). Mustafa İsen göre Abdülhak Hamit ile birlikte ölüm temi, eskilerin bakış açısından çok farklı biçimde görünmeye başlamıştır (İsen, 1994:11). Ölüm üzerinde bu kadar duran Abdülhak Hamit'in, Abdülhak Hüseyin isminde bir oğlu vardır. Hüseyin, iyi eğitim almış, iyi yetiştirilmiş biridir. Osmanlı Devleti'nin bugünkü adı "Dışişleri Bakanlığı" olan Hariciye Nezareti'nde çalışmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde Osmanlı Devleti'nin maslahatgüzarıdır. Abdülhak Hüseyin, görevi gereği Amerika'da yaşamaktadır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Devleti'nin Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkileri gerginleşince hükümet, maslahatgüzar Abdülhak Hüseyin'e elçiliği kapatılarak yurda dön çağrısını yapar. Fakat Abdülhak Hüseyin hastadır, hastalığından dolayı İstanbul'a dönemez. Zamanın idaresi, onun hasta olduğuna inanmaz ve dönmediği için maaşını keser. Yurda dönemeyen Abdülhak Hüseyin, Amerika'da vefat eder. Hükümet ancak diplomat Abdülhak Hüseyin vefat edince hastalığının doğruluğuna inanır. Oğlunun vefatı, Abdülhak Hamit'ten tam dört ay gizlenir. Dostları, haberi öğrenince Hamit'e bir şey olmasın diye Şair-i Azam'a alıştırarak söylemeyi

¹¹ Nilgün Marmara: 1958 İstanbul doğumludur. 13 Ekim 1987 günü 29 yaşındayken Kızıltoprak'taki istasyona bakan apartmanın dördüncü katındaki evinin balkonundan atlayarak intihar eder. Yazmış olduğu şiirleri Daktiloya Çekilmiş Şiirler adıyla kitaplaştırılmıştır. Kırmızı Kahverengi Kaplı Defter ise onun günlükleridir. Marjinal bir kişiliğe sahip olmakla birlikte hayat ile kavgalıdır. Yine de her şeye rağmen hayata sımsıkı sarılmaya çalışmıştır (Sümevra, 2001:462); Üniversitede bitirme tezi olarak incelediği Sylvia Plath'ın yolunu takip eder (Yardım, 2009:15).

¹² Ölüm karşısındaki düşünceler, ölüme yüklenen anlam değiştikçe mersiyesinin içeriği de değişir. Klasik mersiyede şair, çok değer verdiği kişinin ölümünün ardından ancak acısını anlatır, öleni yâd eder, kalanlara sabır diler ve tüm bunlarla aslında ne kadar teslimiyetçi olduğunu anlatarak çaresizce ölümü kabullenir. Yeni şairlerse ölümün kendisini sorgular, ölüm karşısında felsefi düşüncelerini ifade ederler (Çavuş, 2008:137).

tercih ederler. Önce Hamit'e oğlunun amansız bir hastalıkla mücadele ettiğini daha sonra da vefat ettiğini söylerler. Bu gerçek Abdülhak Hamit için tam bir yıkım olur.

Fethi Naci

Fethi Naci, 1927 yılında Giresun'da dünyaya gelir. İlk eşi Bülent Hanım ile 1954 yılında evlenir. Evlendikten bir yıl sonra Deniz adında bir kızı dünyaya gelir. Her baba gibi Fethi Naci de kızı Deniz'i çok sever. Fethi Naci'nin hayatta çok sevdiği iki şey vardır. Bunlardan biri kızı Deniz, diğeri de kitaplarıdır:

"Orhan'ın kitapları artık yoktu kitaplığında; Deniz, yeni evinde kitaplığını düzenlerken, bütün Orhan Kemal'leri alıp götürmüştü. Orhan Kemal, son yıllarda bazı eleştirilerime kızdığı için, kitaplarını çok sevdiği Deniz'e imzalıyordu. Ve sıkı sıkı tembih ediyordu: 'Büyüyünce sen de baban gibi beni eleştirmeye başlama, ha'." (Naci, 2002:29).

Fethi Naci'nin ilk eşi ve bu eşinden olan kızı Deniz, 24 Aralık 1976 günü gerçekleşen bir trafik kazasında hayatlarını kaybederler (Akbayır, 2008:159). Fethi Naci, aradan yıllar geçmesine rağmen bir türlü inanmak istemez kızının öldüğüne. 1981 yılında kaleme aldığı "Bir Dostu Özler Gibi" adını taşıyan yazısında bu durumu kabullenemediğini "Deniz büyüyemedi. Beş yıldır hep yirmi bir yaşında." sözleriyle ifade eder (Naci, 2002:29).

Halid Ziya Uşaklıgil

Servet-i Fünun'un ünlü romancısı Halit Ziya Uşaklıgil de evladını kaybeden yazarlarımızdandır. Ölüm, Uşakizâde sülalesinin peşini hiç bırakmamıştır:

"Üyeleri çok olan bütün ailelerde olduğu gibi bizde de olaylar hiç eksik değildi. Olaylar ve özellikle ölümün vakit vakit yaptığı yıkıntılar. Deliren ya da verem olan genç kızlar, bir kaza sonucunda yanan genç anneler; özellikle birbirini izleyerek giden küçük yaşta çocuklar öyle birbiri üzerine yığılmış yas kümeleri meydana getiriyordu ki bu bende, her zaman ürpertili bir korku duygusu doğurmuş oldu." (Uşaklıgil, 1987:136).

Halit Ziya'nın yukarıda ifade ettiği gibi gerçekten ölüm hep onlarla birlikte. Önceki yıllarda Halit Ziya'nın amcazâdeleri Uşakizâde Süleyman Tevfik ve Uşakizâde Yusuf Beyler de intihar etmişlerdir.¹³ Hatta amcazâdelerinin intiharından önce Halit Ziya'nın ablası, dört tane çocuğunu peş peşe kaybetmiş ve annelik zevkinden mahrum kalmıştır (Uşaklıgil, 1987:70). Halit Ziya'nın Vedide(1891), Sadun(1892), Hatice Bihin (1893), Güzin(1896), Halil Vedat(1902) ve Bülent (1904) olmak üzere altı tane çocuğu olmuştur.¹⁴ Bunlardan Vedide, Sadun, Güzin çocuk denecek yaşta vefat ederler. (Uşaklıgil, 1991:283).¹⁵ Halit Ziya, geriye kalan çocukları Hatice Bihin, Vedat ve Bülent içinde en çok sevdiği Vedat'tır.¹⁶ Vedat, yabancı dil ve piyano bilen mürebbiyelerin elinde büyür. Galatasaray Lisesi'nde okur. Berlin'de başladığı eğitimine,

¹³ Amcazâdesi kelimesiyle dedesinin ikinci eşinden olan üç çocuğu kastediliyor. Bu üç çocuktan Süleyman Tevfik ile Yusuf erkektir. Halit Ziya onları amcazâdeleri olarak görüyor (Uşaklıgil, 1987:59). Ömer Faruk Huyugüzel, Uşakizâde Süleyman Tevfik'i Halit Ziya'nın amcası olarak kabul ediyor (Huyugüzel, 2000:566; Huyugüzel, 2004:162).

¹⁴ Vedat'ın adındaki Halil, Halit Ziya'nın babasının adıdır (Uşaklıgil, 1991:13).

¹⁵ Vedide, ilk vefat eden çocuğudur. 1891 yılında dört aylıkken ölür. Vedide'nin ölümü annelik duygusu ile birlikte evladını kaybetme acısını ilk defa tadan Halit Ziya'nın eşini çok sarsar (Uşaklıgil, 1987:309); İkinci çocuğu Sadun, Halit Ziya'nın Gedikpaşa'daki evindeyken rahatsızlanır ve bir yaşına basmadan 1892'de vefat eder (Uşaklıgil, 1987:511; Huyugüzel, 2004:34). Güzin ise annesinin sütü yeterli gelmediği için sütanne tarafından beslenmek zorunda kalır. Güzin de 1902'de altı yaşında vefat eder (Çetişli,2000:28; Uşaklıgil, 1987:570). Güzin'in ölümü üzerine Büyükada'ya taşınırlar (Uşaklıgil,1991:14). Uşakizâde ailesinin Ada'da en çok ziyaret ettikleri ev, yine çocuğunu kaybetmiş bir edebiyatçı olan Rezaizâde Ekrem Bey'in evidir. Ercüment Ekrem Ada'daki o günleri, şu cümlelerle ifade ediyor:

"Büyükada'daki matemhanemize devam etme fedakârlığını ve vefakârlığını bir kişi gösterdi; o da Halit Ziya idi. Hafızam beni aldatmıyorsa o da, o yıl bir evladını toprağa vermişti. O da tesellisini Ada'nın sükûnetinde araya gelmişti." (Karaca, 2005:122).

¹⁶ Halit Ziya'nın altı çocuğundan sadece Hatice Bihin ve Bülent olmak üzere iki tanesi hayatta kalır. Halit Ziya Uşaklıgil'in oğlu Bülent Uşaklıgil, ablası Güzin'in vefatı üzerine taşındıkları Büyükada'da dünyaya gelir. Cumhuriyet Gazetesi'nin kurucusu Yunus Nadi'nin kızı Leyla ile evlenir. Emine Uşaklıgil, Halit Ziya'nın torunudur. (Uşaklıgil, 1991:171). Hatice Bihin ise Halit Ziya'nın diğer çocukları gibi özen ve itina ile yetiştirdiği kızıdır. Birden fazla yabancı dil bildiği için Halit Ziya'nın Saray'daki görevi sırasında babasına yardımcı olur (Uşaklıgil, 1981:198).

savaş şartlarından dolayı Bern’de devam eder.¹⁷ Aynı şartlardan dolayı okulunu bitiremeden yurda dönmek zorunda kaldığı için kalan bir sömestrelilik eğitimini İstanbul Mekteb-i Hukuk’ta tamamlar. Osmanlı Bankası’na memur olur.¹⁸

Atatürk’ün isteğiyle Londra elçiliği üçüncü kâtipliğine atanır.¹⁹ Sonra Prag, Brüksel ve Tiran’da görev yapar (İleri, 2002:142). Tiran’da terfi beklerken merkeze alındığı haberi gelir. Bu durum üzerine 2 Aralık 1937 günü Arnavutluk’un başkenti Tiran’daki odasında çekilir. Annesine bir mektup yazar ve aşırı dozda uyku ilacı alarak intihar eder (Uşaklıgil, 1991:245)²⁰

Diplomat olan Halil Vedat’ın intiharı ile ilgili iki tane rivayet vardır. Bunlardan ilki karşılık bulmayan bir aşk, diğeri de Dışişleri Bakanlığı’nda dönen entrikalar yüzünden terfisinin engellenmesidir (Huyugüzel, 2004:46).²¹ İsmail Çetişli, Halil Vedat’ın intiharını

¹⁷ Halit Ziya, 1918 yılında Galatasaray Lisesi’ni bitiren Vedat’ı Almanya’ya götürür. Berlin’deki okula kabul ettirmek için bir yıl Almanya’da kalır (Huyugüzel, 2004:42).

¹⁸ Halit Ziya, Vedat’ın memuriyete Osmanlı Bankası’nda başladığı ifade ediyor. Fakat Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi kayıtlarına göre Vedat, Osmanlı Bankası’ndaki görevinden önce 1929 yılında Danıştay birinci daire ikinci şube mümeyyizliği (Başbakanlık 1929) ve 1930 yılında Türkiye-Suriye Daimi Hudut Komisyonu temsilcisi (Başbakanlık 1930) görevinde bulunmuştur.

¹⁹ Halit Ziya’da daha önce Hariciye Nezareti’ne iş için başvurmuş fakat kendi ifadesine göre iki sebepten dolayı bu iş gerçekleşmemiştir. Bu sebeplerden ilki;

Halit Ziya, İzmir’den ikinci defa İstanbul’a geldiğinde Maarif Nazırı Mansurizâde Mustafa Paşa’nın yardımıyla Hariciye Vekâleti’ndeki Paris elçiliği kâtipliği kadrosuna başvurur. Müracaatı uygun bulunur. Fakat hükümet iktidardan düşünce Halit Ziya’nın referansı Mansurizâde Mustafa Paşa da Maarif Nazırlığı’nı kaybeder. İkinci sebep de; İstanbul’da bulunduğu sırada annesinin hasta olduğuna dair İzmir’den gelen telgraf üzerine İzmir’e dönmek zorunda kalmasıdır. Eğer bu iki sebep olmasaydı belki de Halit Ziya da bir konsolos olacaktı. (Uşaklıgil, 1987:191).

²⁰ “Ne yazık ki ömrünün son yıllarında, üstat bir felakete daha uğradı. Bin dikkat ve itina ile yetiştirdiği büyük oğlu Vedat, Tiran’da bir teessüre kapılarak kendi eliyle hayatına hatime çekti.” (Karaca, 2005:123). Halil Vedat’ın intiharı üzerine Nüzhet Ortaç’a aşağıdaki ağıtı yazar:

AĞIT

Acıklı oldu acıklı, bu nâğihâni kayb
Hezâr hayf ü teessür Vedat’ı gaybettik
Ne gayb, gayb-ı müebbet ne levh-i hüzn-âver
Ne sû-i baht, bu âli-nihâd’ı gaybettik
Bu nâ-bemevsim olan irtihâli duyduktâ
Dedim hayatta da biz girdibâdî gaybettik
Hayır, hayır; ecelin hükm-i nâfizilemri
Mukabilinde niçin ikyâdî gaybettik
Neden tevekkülle Allah’a olmadı merbut
Neden o merd-i vefâ istinâdî gaybettik
Vakarı hilmîyle mecz eylemiş, yakışmıştı
Yazık, yazık ki bu vâlâ nijâdî gaybettik
Ecânib eyledi takdîr ânun meziyetin
Kadirşinâslık olan itiyâdî gaybettik
Ecânib ağladı, mâtemler eyledi ilân
Acımdı, taş bastı bağrıma zümre-i hîşân
Vedad gurbet ilinden çekildi ukbâya
Küsüp vatandaki ahbâbına, eviddâya
Düşünmedin ki hakikat olur tecelli-sâz
Bırakmadın işini emr-i Hakk-ı teâlâyâ
Vedad hissine mağlûb olup göçüp gittin
Fakat yâreler açtın dil-i ahîbbâyâ
Sükûlu haneler imâ eden sevimli yüzün
Solup süzüldü, gözler kapandı Mevlâ’ya
Hayâl-i kametin ayrılmıyor senin gözden
Gönülde saldı nukûşun ilelebed sâyâ
Sabah-ı haşre mi kaldı senin mülâkatın
Yüzün görünmeyecek mi ilel gaye
Gariben oldu vefâtın, şahitsin elbet
O ince ruhun uçar doğru Arş-ı A’lâyâ
Vedad hâsılı hengâmsız oldu bu seferin
Bıraktın arkaya mahzûn mâderin pederin (Uşaklıgil, 1991:236).

²¹ Bu iki rivayetten en çok kabul göreni Tiran’dayken beklenen terfisinin bir türlü verilmeyişi ve tam tersine merkeze (Ankara) geri çağırılmasıdır. Karşılık bulamayan aşk ise Vedat’ın Paris’te öğrenciyken yaşamış olduğu bir olaydır:

“Paris günleri yine mektupların hükmündeydi: İstanbul’a ulaşan habere göre, Vedat’ı takip eden esrarençiz bir kadın birdenbire Paris’e gelmişti ve bu kent, eğlenceleriyle, gece hayatıyla gençler için İsviçre’den çok daha tehlikeliydi. Babasının ivedi çağrısıyla

“hususî ve memuriyet hayatındaki bazı olumsuzlukların yarattığı kırgınlıklar” olarak ifade ediyor (Çetişli, 2000:31).

Hiç şüphesiz Halil Vedat’ın vefatı, Halit Ziya’yı çok derinden etkiler.²² Bu psikoloji ile Edebiyat-ı Cedide yazarı, kızı Güzin’in 1902 yılındaki vefasından sonra yaptığı gibi gene Büyükkada’ya yerleşerek inzivaya çekilir. Hasta olmasına rağmen tedaviyi reddederek adeta ölmeyi ister. Halit Ziya, Vedat ile ilgili anılarını, Bir Acı Hikâye isimli eserinde toplar (Huyugüzel, 2004:34). Halit Ziya’ya göre kitaptaki yazıların sanat ve edebiyatla bir alakası yoktur:

“Sadece talihsiz bir babanın, zulümlere uğramış bir oğlu için ta ciğerlerinin derinliklerinden kopan sessiz, ama derin bir ayrılık acısının âhudur. Evet bu yazıların sanat ve edebiyatla hiçbir ilişkileri yok; yalnız sadeliğin içinden çıkan öyle bir ayrıcalığı var ki, eğer buna bir değer yöneltmek gerekirse, yalnız bu yeterlidir” (Uşaklıgil, 1991:7).

Bir Acı Hikâye, kitap haline gelmeden önce Son Posta gazetesinde tefrika edilmiş (1940), daha sonra müstakil kitap olarak yayımlanmıştır (1942).²³ Ömer Faruk Huyugüzel’e göre bu kitap bir mersiye hükmündedir:

“Yazarın genç yaşta intihara sürüklenen oğlu Halil Vedat’ın hatırasını yeniden yaşamak ve yaşatmak için yazılmış gerçekten acıklı bir hikâyedir. Eserde bin ihtimamla ve çok iyi bir şekilde yetiştirilmiş olan Vedat’ın hayatını ve onun ölümüyle derinden yaralanan bir babanın büyük acısını buluyoruz. Çok içten ve etkili bir üslupla yazılmış olan Bir Acı Hikâye, sık sık yükselen kaderden şikâyet feryatlarıyla bir mersiye, bazen de ilgi çekici olaylarla bir romana benzer ve bizde Abdülhak Hamit’in Makber’ini veya Rezaizâde Mahmut Ekrem’in oğlu Nijat için yazdıklarını hatırlatır. Halil Vedat’ın gerçekten üzücü hayat macerasını anlatan bu yazılar onun edebiyat dünyasındaki son yazıdır.” (Huyugüzel, 2004:114).

Halit Ziya, vefat eden dört çocuğundan sadece Vedide için bir şeyler yazmamış, diğer müteveffa çocukları Sadun, Güzin ve Halil Vedat için bir şeyler karalamıştır:

“Halit Ziya’nın anılarını okuduğumda oğlu Sadun’u Kırık Oyuncak hikâyesinde, kızı Güzin’i ise Kırık Hayatlar’da anlattığını öğrenecektim.” (İleri, 2002:74).²⁴

Ebuzziya Tefvik ve Rezaizâde Mahmut Ekrem örneklerinde olduğu gibi Halit Ziya da vefat eden dört tane çocuğu olmasına rağmen vasiyeti gereği, otuz beş yıl emek verdiği, gözü gibi baktığı Halit Vedat’ın Bakırköy Mezarlığı’ndaki kabrinin yanına defnedilir.

İsmail ve Peyami Safa

İsmail Safa, hem Tanzimat’ın ikinci kuşağı hem de Servet-i Fünun nesliyle ilişkileri iyi olan biridir. Yakın dostu Rezaizâde’nin oğlu Nijat’ın ölümünden bir yıl önce İsmail Safa’nun bir evladı dünyaya gelir(1899). Çocuğun isim babası olan Tefvik Fikret, İsmail Safa’nın oğluna

Halil Vedat’ın dönüş isteği hemen hemen çaktışıyordu. Genç çocuk öğrenimini yarıda bırakarak, kim olduğunu bilemediğimiz, kendisine tutkun o kadından bütün bütün kaçarak İstanbul’a dönecekti. Şimdi biraz utangaç babasına ‘-Evet, büyük bir kabahat. Beni affediniz ve beni bir daha Avrupa’ya göndermeyiniz’ diyordu. Sonra rica ediyordu: ‘Burada bir iş bularak alıkoymunuz’. Osmanlı Bankası genel müdürü Steeg’e önce Halit Ziya Bey gidiyor; Vedat, romancının aracılığıyla Osmanlı Bankası’nda memuriyete başlıyordu, bütün şahsi masraflarına medar olabilecek bir maaşla. İşin tuhafı, maaş meselesiyle birlikte, esrareniz kadın olayı da unutuluyor, esrareniz kadın pek uzun bir zaman için Vedat’ın serüveninden el ayak çekiyordu.” (İleri, 2002:106); *“Ölümünden sonra Vedat’ın ablası ile Bülent küçük bir çekmeceyi açıyorlar. O zaman Vedat’a aşık olmuş, ardı sıra kentlere, ülkelere gitmiş esrareniz kadının fotoğrafı çıkıyor ve bu fotoğraf özel mektuplarla birlikte sobaya atılıyordu. Esrareniz kadın, yaşça Vedat’tan hayli büyükmüş. Fotoğrafın bir köşesinde, artık kimin yazısıyla yazılmışsa, Baronne de Chan adı okunuyormuş.”* (İleri, 2002:216).

²² *“Bu matem, Halit Ziya Bey’i yıktı. Bir gün ziyaretine gitmiştim. Vedat’a dair yazmış olduğu eserden bazı parçaları beraber okuduk. Kitabı kapatıp yanı başındaki iskemlenin üzerine bıraktı, titreyen ve güç duyulan sesiyle: -Ben senin babanı bu matemden sonra ancak anladım.”* (Karaca, 2005:123).

²³ Bir Acı Hikâye, İstanbul, 1942, 309+2s. Bu hatıraların önemli bir kısmı, Son Posta gazetesinin [N:3612-3746], 17 Ağustos-31 Birincikanun 1940 tarihleri arasında tefrika edilmiş, kalan kısmı kağıt darlığı dolayısıyla yayımlanamamıştır.

²⁴ Selim İleri, Halit Ziya’nın vefat eden çocukları ile ilgili eserler yazmaktaki amacını *“Çocuklarının ölümlerinden duyduğu acıyı yazıya, eserine geçirerek belki de başka kederli ana-babalara dert ortağı olmak istemesine”* bağlıyor (İleri, 2002:74).

“Peyami Safa” adını verir. İsmail Safa’nın oğlu Peyami’den sonra bir de Selma adında kızı olur. Bu arada İsmail Safa Sivas’a sürgün edilir. Menfi olarak Sivas’a gelen İsmail Safa, on gün sonra kızı Selma’yı kaybeder (Sevim, 2006:84). Zaten hasta olan İsmail Safa’nın rahatsızlığı Sivas’ın sert ikliminde daha da ilerler. Hastalığına bir de kızının vefatı eklenen İsmail Safa, 24 Mart 1901 günü Sivas’ta vefat eder (Akyüz, 1986:200; Tural, 1992:467). Peyami Safa, babasının ve kardeşinin vefatını “*Ben iki yaşında iken, babam ve kardeşim Sivas’ta on ay içinde öldü*” cümlesiyle ifade ediyor (Aytaş, 2000: 277; Göze, 1987:12).

İsmail Safa, sürgünde vefat ettiğinde Peyami Safa iki yaşındadır. Peyami, vefat eden babasının arkadaşlarının yardımlarıyla büyür.²⁵ Peyami Safa da yıllar sonra babası İsmail Safa gibi evlat acısı yaşayacaktır. Peyami Safa, Nebahat Hanım ile 1938 yılında dünya evine girer. Bu evlilikten 1939 yılında bir erkek çocuk dünyaya gelir. Safa çifti çocuklarına Mekke’deki iki tane tepenin adı olan Merve ismini verirler.²⁶ Bütün ailelerde olduğu gibi Peyami-Nebahat Safa çifti de Merve’nin üstüne titrerler. İngiliz mektebi mezunu Merve, yüz hatları itibarıyla annesine benzer (Yıldırım 2003,106). Peyami-Nebahat Safa çiftinin 1954 yılında Sermet Sami Uysal’a verdikleri şu ifadeler, yıllar sonra yaşayacakları o feci olayın sanki ilk provasası gibidir:

“Merve bir buçuk aylıktı. Uyuyor. Nebahat nedense öldü zannetmiş. Sonra ben geldim. Kısa bir muayeneden sonra Nebahat’ın hâlâ unutamadığımız o heyecanının devamına mani oldum. Çocukcağız en tabii uykudaydı.” (Yıldırım, 2003:109).

Yirmi iki yaşındaki Merve Safa, 1961 yılında askerliğini yaparken rahatsızlanıp vefat eder (Sarı, 2008:82). Ergün Göze, Peyami Safa’nın titreyen elleriyle oğlunun mezarına toprak attığını ve bu acıdan sebebiyle yeterince sarsıldığını ifade ediyor (Göze, 1987:15). Peyami Safa bu acıya fazla dayanamaz ve oğlunun ölümünden 3,5 ay sonra, 15 Haziran 1961 günü o da hayata veda eder.

Ömer Bedrettin Uşaklı

1904 Uşak doğumlu olan Ömer Bedrettin, 1931 yılında Bedia [Çandır] Hanım ile evlenir. Bu evlilikten biri kız, biri erkek iki çocuğu olur. İlk çocuğu olan kızının üç yaşında vefat etmesi her insanı olduğu gibi genç ve başarılı şairi de derinden sarsar. İçli bir baba olarak hazin mısralar yazar (Çankaya, 1968:1865). Bu acının verdiği ıstırapla verem hastalığına yakalanır. İstanbul’daki Yakacık Sanatoryumu’nda tedavi görürken, kırk iki yaşında vefat eder. 1940 yılında yayımladığı üçüncü şiir kitabı olan Sarıkız Mermerleri’ndeki bütün şiirlerini, çocuk yaşında vefat eden kızı için yazar (Çankaya, 1968:1865). Özellikle kitap ile aynı ismi taşıyan Sarıkız Mermerleri manzumesinin son iki mısrası bu konu hakkında yeterince bilgi vermektedir:

*Afrodit, aşk tahtını kurmuş yüksek başında,
Yakup’un rüyasından sanki iz var taşında.
Şahikanda yaşamış efsane dünyaları,
Senden birer parçaymış kâinatın dağları.
Yalçın tepelerinde kartal saklı yuvalar,
Eteğinde Aşil’den ses veren Truvalar;
Bin bir çiçek açarken ormanlarında yer yer,
Saçlarını tararmış körfezinde periler
Bahar, meşalelerle sende alkışlanırmış,
Yapraklar solarken de başında ağlanırmış.
Venüs, şen sahilinde yatarmış kumsallara,
Her taşın bir taç gibi sunulmuş krallara.
İlyad’ı çamlarının dibinde yazmış Homer,*

²⁵ Mesela babasının yakın dostu Dr. Abdullah Cevdet’in sünnette hediye ettiği Petit Larousse sözlüğü sayesinde Fransızca’yı öğrenir (Göze, 1987:8).

²⁶ Genelde bu tepelerin isimlerinden Safa erkek, Merve kız için tercih edilirken Peyami, alışılmışın dışında bir tavır sergiler ve erkek evladı için Merve adını seçer. Hiç şüphesiz Safa’yı seçmemesinde, soyadının “Safa” olması etkili olmuştur.

*Lesbos'tan akşamları seyretmiş seni Bodler.
Barbaros, göklerinde tanımış ülkelerini,
Yeşil ormanlarında yapmış gemilerini
Sarıköz'in derdiyle çatlamış kayaların,
Sarıköz'ı anarak esiyormuş rüzgârın.
Taşında ve suyunda ağlıyor onun sesi,
Zümrüt tepelerinde Türkmenlerin kâbesi.
Mağrur güzelliklerin ruhunda ve tenimde,
Senin yüksek başından dileğim var benim de.
Bir şey istemiyorum, ne çiçek, ne de çemen.
Ne dağ çileklerinden, ne beyaz çam balından,
Ne gemiler yapılan o kızılçam dalından.
Ne ceylan, ne de ince Türkmen dilberlerinden.
Bir parça istiyorum meşhur mermerlerinden.
Ne üstüne destanlar, sevdalar yazmak için;
Ne şekilsiz derdime bir şekil kazmak için
Fıskiyeli havuzlar, heykeller kurmuyorum;
Mermerinden saraylar yapıp oturmuyorum;
Bir şelale parçası, bir Kevser ister gibi,
Onu çürütmeyecek bir cevher ister gibi;
Bir parça istiyorum meşhur mermerlerinden.
Ne ceylan, ne de ince Türkmen dilberlerinden;
Sarıköz'in gözyaşı damlamış bir yerinden
Bir parça istiyorum meşhur mermerlerinden.
Toprağına gömdüğüm bir dağ sümbülü için,
Eteğine koyduğum bir küçük ölü için (Enginün, 1988:36).*

Recaizâde Mahmut Ekrem

Her baba da olduğu gibi Recaizâde Mahmut Ekrem Bey için de evlatları çok önemlidir. Ekrem Bey, çocukları konusunda, onların devam ettikleri okula göre ev kiralayacak kadar hassastır (Karaca, 2005:15). Recaizâde'nin Fatma Pirâye, Emced, Nijat ve Ercüment isminde dört tane çocuğu olmuştur. Evliliğinin ikinci yılında dünyaya gelen Pirâye doğum sırasında vefat eder (Yücel, 2007:435). Ekrem Bey, Pirâye için Tahassür şiirini yazar. İlk oğlu olan Emced, bakıcısının dikkatsizliği sonucu kaza geçirip bir buçuk yaşında yatağa mahkûm olur. Yaşamı boyunca hiç konuşmadan yirmi yaşında vefat eder:

"Gönül sızlatıcı serencamı kendi mezar taşında yazılı olan bu pek bedbaht delikanlı benim dünyaya gelişimden haberdar bile olmamış. Neden sonradır ki, yattığı elem döşeğinde, ufak adımlarla yanına yaklaştığım zaman, insiyaki bir duyusuyla benim kim olduğumu anlayarak bana hazin hazin gülümsediğini hatırlarım. Yirmi yıl ağzından tek eklime çıkmamış olan bu asil ve çok yakışıklı simada o gün beliren bu şefkatli tebessümü bazen göz önüne getirir, için için ağlarım." (Karaca, 2005:38).

1 Eylül 1883 günü doğan ikinci oğlu Mehmet Nijat, evin neşe kaynağıdır. Nijat'ın babasına bahsettiği mutluluk Ekrem Bey'e Tefekkür şiirinin yazdırır (Parlatır, 1985:39). Recaizâde oğlu Nijat'ı "O, Cenâb-ı Hâlık-ı ervâhın mestûr'el-mâl bir nüsha-i sun-ı hikmeti" sözleriyle ifade ediyor (Ekrem 1910)²⁷ Ekrem Bey, önceki iki evladından alamadığı çocuk sevgisini, baba olma zevkini oğlu Nijat'ta bulduğu için onu aşk derecesinde sever:

"Babam Nijat'a düşkündü. Yıllarca hasretini çektiği tam manasıyla baba olma zevkini ona o tattırmıştı. Çocuk konuşur mu? Koşar mı? Oynar mı? Neşesiyle evin içini doldurur mu? Pirâye ile Emced mücesssem his olan Recaizâde'nin titrek dudaklarına kadar yükselen bu sualleri cevapsız bırakmışlar, hatta onlara menfi cevap vermişlerdi. Hâlbuki Nijat konuşuyordu, koşuyor, oynuyor, neşesiyle evin içini dolduruyordu işte! Binaenaleyh o bir dahi, fevkalbeşer bir mahlûktu. Zira üstadın

²⁷ Albüm şeklinde düzenlenen bu kitabın sayfa numaraları yoktur.

emellerini tamamıyla tahakkuk ettirmişti. Hep bundan dolayı, Nijat'ı babam delicesine seviyordu.” (Karaca,2005:42).

Ekrem Bey'in Nijat'a düşkünlüğünü fark edenlerden biri de Halit Ziya Uşaklıgil'dir. Halit Ziya, Ekrem Bey'in bu durumu “Oğlu demek yeterli değildi. Nijat onun yaşayışının tek amacı, bütün emellerinin, hayallerinin bir özü, özeti idi. Olanca varlığı onunla doluydu” sözleriyle açıklıyor (Uşaklıgil, 1987:597).²⁸

Recaizâde'nin bu kadar sevgi gösterdiği hatta Ercüment Ekrem'e göre sevgisinin büyük bir kısmını aktardığı oğlu Nijat, yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak 1900 yılı kışının son günlerinde, on dört yaşında hayata veda eder.²⁹ Kandilli Kabristanı'na defnedilir. Nijat'ın ölümü başta babası Recaizâde Ekrem olmak üzere bütün aileyi yasa boğar (Parlatır, 1988:411). Recaizâde Mahmut Ekrem yıkılır. Ekrem Bey de tıpkı kızı Güzin'i kaybeden Halit Ziya'nın yaptığı gibi bu olayının psikolojisinden bir nebze olsun kurtulabilmek için Büyükada'ya taşınır (Talu, 1949:6). Ekrem Bey'i Büyükada'daki matem günlerinde Halit Ziya, Tevfik Fikret ve İsmail Safa asla yalnız bırakmazlar (Karaca, 2005:122). Ekrem Bey, eşi Güzide Hanım ile birlikte Karanfil Sokağı'ndaki bu sayfiye evinde sessizce yaşar matemini. Kış gelince tekrar İstinye'deki yalıya taşınır. Tabii olarak bu matem havası İstinye'deki yalıda da devam eder:

“O sene kışın, Nijat'ı kaybeden ebeveynim derinden yaralı ve perişan idiler. Hayata bağlılıkları gevşemiş idi. Koca evin içinde iki hayal gibi dolaşıyorlardı. Dünya ile ilişkileri, yalının ötesinde berisinde, ölmüş evlatlarına ait ele geçirdikleri yadigârlardan ve ihya eyledikleri hatıralardan ibaret gibi idi. Benim mevcudiyetim dahi kendilerini oyalamaya kâfi gelmiyordu. Bu vaziyet içerisinde, baş başa vermişler, elemelerini, yok olan evlatlarının hayali ile avutmaya çalışıyorlardı.” (Karaca, 2005:178).

Nijat'ın vefatından önce hem Ekrem Bey'in hem de yalısı şen şakrak bir vaziyettedir. Hemen hemen her hafta şairler, musiki üstatları onun malikânesinde toplanırlar:

“Babam Recaizâde merhumun evi o zamanın şairleri, edipleri ve güzel sanat mensuplarının toplantı yeri gibiydi. Hele ağabeyim Nijat'ın ölümünden evvel, İstinye'deki yalımıza Allah'ın günü ve gecesi onlardan biri veya bir kaçını mutlaka gelir misafir olurdu. Böylece Hacı Arif Bey'den Rahmi Bey'e kadar, musikimizin en sanatkâr üstatlarını tanımak, dinlemek, sevmek fırsatını buldum. Klasik repertuarımızda ölümsüz bir mevki edinmiş olan meşhur bestelerden, şarkılardan bazılarını ilk defa hem de mübdîlerinden dinlemek hazzını duydum.” (Karaca, 2005:131).

Yukarıdaki satırlarda da ifade edildiği gibi Ekrem Bey, Nejat vefat etmeden önce cemiyet hayatında boy gösteren biridir. Fakat oğlunun ölümünden sonra tam bir inziva hayatı yaşar:

“Onun Nijat'la nasıl uğraştığına, gerçekten şaşırtıcı bir sanat yeteneğiyle gelişmeye başlayan gençliğinin içinde, bağışlama bilmeyen bir hastalıktan onu kurtarmak için nasıl çırpındığını bilenler, zavallı çocuğun ölümünden sonra artık bu babanın çökmüş bir adam olacağını anlamışlardı ve öyle de oldu. Ondandan sonra bu ustanın yaşayışındaki düzen bozuldu; nasıl bozulmayabilirdi ki, kendisi artık bütünüyle çökmüştü. İstinye'deki evini satmıştı. Artık Ada'ya gitmiyordu. Daha önceleri Firuzağa'da aldığı iki küçük evini birbirine ekleyerek burada kendi benliğini sanki kendi isteğiyle zindana soktu.” (Uşaklıgil, 1987:598).

Nijat vefat edince Ekrem Bey, evladının acısını unutmak için çareyi kır gezintilerinde bulur:

“Ağabeyim Nijat'ın ölümünden biraz sonra idi. Matemini unutmak değil fakat avunmak için babam ekseriye beni yanına alır, beraberce kırlara uzanırdık. Vakitsiz kaybettiği evladın hatıralarını zihninde toplayarak, gönlündeki iftirak ateşini onlarla besleyen Ekrem Bey hiç ağzını açmaz, kendisini bir gölge gibi bir iki adım geriden takip eden bana kati bir lüzum duymadıkça hitap etmezdi. Mayıs veya Haziran aylarının birisinin içindeydi. Pazar, Cuma'dan gayri günlerde تنها olan Kâğıthane Tepesi'ne doğru baba-oğul yürüdük. Babam, bî-tab gözlerinden eksik etmediği Nijat'ın hayaliyle meşgul, her

²⁸ Recaizade'nin öğrencisi Tevfik Fikret, Nejat'a şiirinde, babasının Nejat'a olan düşkünlüğünden söz eder.

²⁹ Tevfik Fikret, Resminin Karşısında manzumesinde bu durumu işlemiştir.

zamanki gibi önde gidiyordu. Arkamızdan gelen bir fayton araba bize yetişti. Geçti. Dört beş metreden ötede durdu. Babam mahrem-i melâli olan tefekkürünü ihlal eden bu yabancı veya yabancılardan sıklıdı; yoldan tepeye saptı.”(Karaca, 2005:88).

Nijat’ın annesi Ayşe Güzide Hanım, kardeşleri Matbuat Hariciye Müdür Muavini Mehmet Sedat’ı ve Hariciye’de memur Ahmet Vedat’ı daha önce kaybetmesine rağmen evlat acısına dayanamaz.ERCÜMENT EKREM’e göre annesi, Nijat’ın ölümünden sonra her gün birer cüz okuya okuya Kuran-ı Kerimi hıfz etmiştir (Karaca, 2005:41). Ekrem Bey, Nijat yakalandığı amansız hastalıktan ölünce mersiye kabul edilen iki cilt halindeki Nijat-Ekrem’i kaleme alır.³⁰ Eserin başında yer alan Kârie kısmında Recaizâde Mahmut Ekrem, kitabı yazma sebebinin şu cümlelerle ifade ediyor:

“Bu eser, Tefekkür gibi Nijat için yazıldı. Bu zavallı bir peder-i firkâtzedenin hem renk zilâl-i sevdanâme-i neohat-i hasretidir ki onun safahat-ı hayatı bedbahtnâmesinden yalnız bir kaçını hayal meyal gösterir, onun menâkıb-ı ömr-i garibânesinden yalnız bir kaçını kırık, dökük söyler. Mamefih özüdeki doğruluk, samimilik, ciddilik, halisânelik, sözlerindeki evsafındaki laubalilik, tekellüfsüzlük, müsamahakârlık, itibarıyla Nijat ile bu eser beyninde büyük bir münasebetin mevcuduna kâilim. Fakat yaşayabildiği müddet içinde meşgul edebileceği fikirleri Nijat’ın karargâh-ı ebedisine doğru ağır, ağır çekip götürmeğe mukabil olacağı gözlerden o zavallı için sakın, sakın birkaç katre-i teessür düşürmeğe muvafık olursa hizmetini eda etmiş, ruhumun arzusunu yerine getirmiş olur. Bir vaveyla-yı kalbide zerâfet, sanat gözetenler bu eseri hiç okumamalıdır. Bundaki tahassüsât ve tefekkürat ruhtan, dimağdan çıktığı gibi nalân ve perişân buraya intikal etti. Bu tahassüsât ve tefekküratın tabiat u hakikate kurb ve nisbeti takdir ise dünyada bir Nijat kaybedenlerden ziyade etmeyenlere kalacaktır zannederim.” (Ekrem 1910).³¹

İsmail Parlatır bu kitabı “Nijat-Ekrem’deki şiirler belirli bir anlatım düzeni içinde değildir. Bir başka deyişle, işlediği konular, dağınık; hayat, ölüm, Nijat ve gözyaşları birbirine karışıyor. Kitabın düzenlenişi de bunu gösteriyor. Şair, değişik duygular ve düşünceler içinde belli bir tema tutturamıyor. En çok dikkati çeken de ağıt ve gözyaşı oluyor. Ekrem’in bu şiir kitabındaki temaları şöyle sıralayabiliriz: Hayat-ölüm, metafizik, tabiat, mutsuz baba. Nijat çevresinde dönen duygular içinde bu temalarda ağıt biçiminde söyleniş ağır basmaktadır” sözleriyle değerlendiriyor (Parlatır, 1985:39).

Kemal Erol’a göre Abdülhak Hamit’te var olan ölüm fikri, Recaizâde Mahmut Ekrem’de bir yakını kaybetmekten dolayı ortaya çıkan elem sebebiyle bu eserinde konu olarak işlenmiştir (Erol,2005:22). Halit Ziya ise Ekrem Bey’in oğlu Nijat’ı kaybettiğini fakat bu vesile ile Türk edebiyatında hiçbir zaman değerini yitirmeyecek en güzel eserini, Nijat-Ekrem’i verdiğini söylüyor (Uşaklıgil, 1987:597). Dilek Batislam’a göre Recaizâde’nin Nijat-Ekrem kitabı dışındaki, çocukları için yazmış olduğu Tahassür, Ah Nijat ve Şevki Yok şiirleri de birer mersiye dir:

“Şair mersiyelerinin çoğunda diğer mersiye örneklerinde olduğu gibi mersiye başlığından ziyade kendine özgü küçük şiir başlıklarını da kullanmıştır. Yâd-ı Hazin, İzhâr-ı Te’essür, Tahassür başlıkları bu tür başlıklara örnektir. Tanzimat şiiri mersiye örneklerinde bu tür başlıklar daha çok karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Recâizâde Mahmut Ekrem’in Tahassür, Ah Nijat, Şevki Yok şiirleri içerik ve üslup bakımından benzerlikler taşır.” (Batislam, 2000:9).³²

³⁰ Recaizâde Mahmut Ekrem, Nijat-Ekrem, Selanik Matbaası, İstanbul 1910.

³¹ Daha önce de ifade ettiğim gibi albüm şeklinde düzenlenen kitabın sayfa numaraları yoktur.

³²

AH NİJAT

Hasret beni cayır cayır yakarken
Bedenimde buzdan bir el yürüyor.
Hayalın çılğın çılğın bakarken
Kapanası gözüümü kan büriyor.
Dağda kırdı rast getirsem bir dere
Gözyaşlarımı akıtarak çağlarım.
Yollarda ki ufak ufak izlere
Yenin sanıp bakar bakar ağlarım.
Güneş güler, kuşlar uçar havada

Ebuzziya Tefvik ve Halit Ziya örneklerinde olduğu gibi Ekrem Bey de vefat edince müteveffa evladı Nijat'ın yanına defnedilmeyi vasiyet eder. Bu vasiyet üzerine Recaiâde Ekrem Bey, 31 Ocak 1914 günü vefat ettiğinde Küçüksu Kabristan'ındaki oğlu Nijat'ın yanına defnedilir (Tuman, 2001:51):

“1329 yılında Recaiâde'nin ölümünü, usulüne uygun olarak saraya, Padişah beşinci Mehmet'e bildirilmişti. Bir kaç saat sonra Mâbeyn'den gelen bir mübaşirle yaver, padişahın taziyeleri ile beraber, rahmetlinin Sultan Mahmut Türbesi'ne gömülmesi hakkında irade getirdiler. Bütün aile efradı dona kaldık. Babamın Kandilli'de Küçüksu Mezarlığı'na, sevgili oğlunun yanına gömülmeyi isteyen vasiyeti vardı. Padişah iradesi bizi güç duruma düşürmüştü. Ne yapacağımızı bilmezlik yüzünden büyük bir şaşkınlık içindeydik. Tam o sırada ikinci bir irade yetişti. Ölünün vasiyeti ne ise onun icrasını emrediyordu. Halit Ziya Bey huzura çıkmış, Ekrem bey'in Küçüksu'dan gayri bir yere defni aziz ruhunu müebbeden nâşad edeceğini Hümkâr'a arz ederek bu yeni iradeyi koparmıştı.”(Karaca, 2005:124; Parlatur, 1988:411).

Sâmih Rıfat

Şair, yazar, gazeteci, vali, milletvekili, müzisyen, Türk Dil Kurumu başkanı olan Sâmih Rıfat'ın ilk eşi Saliha Hanım'dan Hatif ve Zeynep adında iki çocuğu olur. Sâmih Rıfat, eşi Saliha Hanım'ı genç yaşında kaybedince Nazım Hikmet'in teyzesi Münevver Hanım ile ikinci evliliğini yapar. Şair Oktay Rıfat bu evlilikten doğar. Oktay Rıfat doğduğunda ağabeyi Hatif 16 yaşındadır. Sâmih Rıfat, ilk oğlu Hatif'in üzerine titrer. Hatif de babasına benzemektedir. Onun gibi küçük yaşından itibaren müzik aletlerine ilgisi vardır. Çok iyi tambur çalmaktadır. Sâmih Rıfat, oğlunu, dönemin en iyi okullarından Alyans Mektebi'nde okutur. Ardından tahsil için Viyana'ya gönderir. Oğlunun Viyana'da okuduğu yıllar aynı zamanda işgal yıllarıdır. Sâmih Rıfat, bu işgal yıllarında “Hatif” müstearıyla Sabah Gazetesi'ne makaleler yazar. Hatif, yurt dışındaki eğitiminin ardından ülkeye döner. Hatif'in tambur aşkı her geçen yıl büyür. Tamburi Cemil Bey'in öğrencisi olur. Amcası (İstiklal Marşı'nın ilk bestecisi) Ali Rıfat Çağatay'ın konserlerinde tamburi olarak yer alır. Çalışma hayatına adım atacağı sırada verem olur. Kurtarılamaz ve genç yaşında vefat eder. Bu acı olaydan sonra Hatif'in babası Sâmih Rıfat ve amcası Ali Rıfat bir daha ellerine tambur almazlar. Sâmih Rıfat 29 yaşında vefat eden oğlu Hatif için “Onun Sazı” şiirini yazar.³³

*Uyanırlar nazlı nazlı çiçekler.
Yalnız mısın o karanlık yuvada?
Yok mu seni bir kayırır bir bekler?
Can isterken hasret oduyla yansın
Varlık beni âlil âlil sürüyor
Bu kaygıya yürek nasıl dayansın?
Bedenciğin topraklarda çürüyor!
Bu ayrılık bana yaman geldi pek,
Ruhum hasta, kırık kolum kanadım.
Ya gel bana, ya oraya beni çek
Gözüm nâru, oğulcuğum, Nijat'ım! (Recaiâde Mahmut Ekrem, 22 Mart 1316/Büyükada).*

33

ONUN SAZI

*Bir dere boyunda yüksecik bir çam
Kol atmış bir yıkık damın üstüne.
Dertli bir anacak, çıkar bir akşam
Diker gözlerini çamın üstüne.
Oturur kıyıda düşünür ağlar
Dal budak seçilmez bir âna kadar,
Tarlası kuraktır, bahçesi kırık
Bırakıp gidemez fakat kalan aç
Şehit oğlu mudur bu öksüz ağaç
Demiş yurt kurtulsun kimsesiz ana
Bir tek yavrusunu vermiş vatana.
Oğlunun diktiği fidan bir dalmış
Büyümüş yeşermiş dal budak salmış
Sazı bir dalında asılı kalmış.
Kırık tellerine vurdukça rüzgâr
Saz ağlar, zavallı anacak ağlar. (Samih Rıfat).*

Ümit Yaşar Oğuzcan

Ümit Yaşar Oğuzcan'ın babası Lütfü Oğuzcan da oğlu gibi şairdir. Lütfü Oğuzcan'ın en büyük sıkıntısı oğlu Ümit Yaşar Oğuzcan'a sık sık intihara kalkışmasıdır. Lütfü Oğuzcan, Ümit Yaşar Oğuzcan'a bundan dolayı hep sitem eder. Çünkü Ümit Yaşar Oğuzcan yirmi dört kez intihara teşebbüs etmiştir. Ne yazık ki Ümit Yaşar Oğuzcan'ın bu halet-i rûhiyesinden dolayı evlerinde hiç huzur kalmaz.

Yıllar sonra Ümit Yaşar Oğuzcan da Özhan Oğuzcan ile evlenir. Ümit Yaşar'ın bu evlilikten Vedat (1949) ve Lütfü (1952) isminde iki tane çocuğu olur. Büyük oğlu Vedat, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Heykel Bölümü'nde okumaktadır (Yıldırım, 2003:275). Vedat, 17 yaşına geldiğinde Galata Kulesi'ne çıkıp intihar eder (1966). Rivayete göre intihar eden Vedat'ın elindeki kâğıtta "Baba intihar öyle edilmez böyle edilir!" notu yazılıdır. Ümit Yaşar Oğuzcan, intihar eden büyük oğlu Vedat için Oğluma Ağıt ve Galata Kulesi şiirlerini kaleme alır.

Sonuç

Tanzimat'tan önceki dönemlerde ve Tanzimat'tan sonraki yıllarda ölüm konusu, dünya yaratıldığı günden beri var olmuştur ve olacaktır. Şimdiye kadar okuduklarımızdan veya şahit olduklarımızdan edindiğimiz tecrübe ile ölümün yaşattığı acılar içinde en ağır olanı evlat acıymış. Bu acı, o kadar ağır bir acıdır ki ona ne babalar ne de anneler dayanabilmiştir. Aslında bu olayı yaşayan edebiyatçılar, bu acıyı tadan diğer insanlara göre şanslı sayılırlar. Çünkü "Sevinçler paylaşıldıkça artar, acılar paylaşıldıkça azalır" atasözünün de ifade ettiği gibi diğer kişilerin bu acılarını paylaşabilecekleri insan sayısı sınırlıyken, bir kalem sahibinin bu acıyı yazarak paylaşabileceği insan sayısı sınırsızdır. "Acıdan iyi bir sonuç çıkmazmış" derler ama yine de kendi istekleri dışında bu acıyı yaşamak zorunda kalan şair ve yazarlarımız, acılarını hafifletmek için kaleme sarıldıklarında, çok güzel eserlerin ortaya çıktığı da bir gerçektir. Zaten o acılı kalem sahiplerinden bugüne kalan tek hatıra, bu acı sebebiyle yazdıkları o nefis eserler değil mi?

KAYNAKÇA

- ACEHAN, Abdullah (2001). *Halit Fahri Ozansoy*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- AĞAOĞLU, Samet (1998). *Babamın Arkadaşları*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- AKBAYIR, Sıdık (2008). *Bir Fotoğrafınız da Ben de Kalmış*, İstanbul: Artshop Yayıncılık.
- AKBAYIR, Sıdık (2010). *Bütün Hatıralar Islaktır*, İstanbul: Ferfir Yayınları.
- AKYÜZ, Kenan (1986). *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- AYTAŞ, Gıyasettin (2000). "Peyami Safa'nın Matmazel Noralya'nın Koltuğu Adlı Romanından Esere Yansıyan Şahıslar Dünyası", *Türk Yurdu*, S:153-154, s.267-278
- BANARLI, Nihat Sami (1987). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.I, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Tarih:21 Mayıs 1930, sayı:9386, Dosya No:418-9, yer No:11.33.13
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Tarih:7 Eylül 1929, sayı:3385, yer No:50.25.17
- BATIİSLAM, Dilek (2000). "Kıbrıslı Şair Kaytazzâde Mehmet Nazım Efendi'nin Mersiyeleri Üzerine Bir İnceleme", *III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi*, 13-17 Kasım, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Doğu Akdeniz Üniversitesi, s.8-11
- BİRİNCİ, Ali (2010). *Tarihin Alacakaranlığında Meşâhir-i Meçhûleden Birkaç Zât-II*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- CANIM, Rıdvan (1998). *Edirne Şairleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇAĞIN, Sabahattin (1998). *Tokadîzâde Şekip*, İzmir: Akademi Kitabevi.
- ÇANKAYA, Ali (1968). *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C.V, Ankara: Mars Matbaası.
- ÇAVUŞ, M. Zeliha Stebler (2008). "Türk Edebiyatında Mersiyeler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S:38, s.131-138
- ÇETİŞLİ İsmail(2002), *Halit Ziya Uşaklıgil*, İstanbul: Şule Yayınları.
- ÇONGAR, Yılmaz (1998). *Asker Yazarlarımız ve Ozanlarımız*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EKREM, Rezaizâde Mahmut (1910). *Nijat Ekrem*, İstanbul: Selanik Matbaası.
- ENGİNÜN, İnci (1988). *Ömer Bedrettin Uşaklı*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- ERGÜN, Sadettin Nüzhet (1937). *Türk Şairleri*, C.I, İstanbul: Suhulet Kütüphanesi.
- EROL, Kemal (2005). "Abdülhak Hamit'in Şiirlerinde Ölüm Tefekkürü ve Mezar Tasavvuru", *Milli Eğitim Dergisi*, S:168, s.18-21

- GÖZE, Ergün (1987). *Peyami Safa*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- GÜLER, Kadir (2010). *Kütahya Şairleri-I*, Kütahya: Ekspres Matbaası.
- GÜLER, Kadir (2004). *Kütahya Yazıları*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- HAYBER, Abdülkadir (1988). *Ebubekir Hazım Tepeyran*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- HUGO, Victor (1974). *Anılar*, [Çeviren: Şiar Yalçın], İstanbul: Yankı Yayınları.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk (2004). *Halit Ziya Uşaklıgil*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk (2000). *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk (2004). *İzmir'de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- İŞİK, Necla (1994). "Fransız Edebiyatı ve Sürgünlük", *Varlık*, S:1041, s.53-60
- İLERİ, Selim (2002). *Kırk Deniz Kabukları*, İstanbul: Doğan Kitap.
- İSEN, Mustafa (1994). *Acıyı Bal Eylemek*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (1998). *Şiir Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARACA, Alaattin (2005). *Ercüment Ekrem Talu Geçmiş Zaman Olur Ki Anılar*, İstanbul: Hece Yayınları.
- KAYGUSUZ, Bezmi Nusret (2002). *Bir Roman Gibi*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- KIRCI, Mustafa (2008). "Hamit Macit Selekler ve İyilik'inde Aşk, Tarih Sevgisi ve Kahramanlık Duygusu", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S:1/2, s.259-273
- KİŞMİR, Celalettin (1949). "Ebuzziya Tefik Bey Konya'da ve Süleyman Nazif'e Bir Mektubu", *Konya Halkevi Kültür Dergisi*, S:131-132, s.15-20
- NACİ, Fethi (2002). *Türk Romanında Ölçüt Sorunu*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- NECATİGİL, Behçet (2000). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- OKAY, Orhan (1988). Edebiyatımızın Batılılaşması Yahut Yenileşmesi, *Büyük Türk Klasikleri*, C.8, İstanbul, Ötüken-Söğüt Yayınları.
- PARLATIR, İsmail (1985). *Recaizâde Mahmut Ekrem*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- PARLATIR, İsmail (1988). *Recaizâde Mahmut Ekrem, Büyük Türk Klasikleri*, C.8, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları.
- SARI, Ahmet (2008). *Psikanaliz ve Edebiyat*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- SEVİM, Ayşe (2006). *Yazarlar ve Aşkları*, İstanbul: Şule Yayıncılık.
- SÜMEYRA, Cemile (2001). "Müntehir Şairler", *Hece Dergisi*, S:53/54/55, s.458-466
- TALU Ercümen Ekrem(1949), "Tanıdıklarım: Halit Ziya Bey", *Edebiyat Âlemi*, S:13, s.6-7.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1993). "Akif Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- TARHAN, Abdülhak Hamit (1994). *Hatıralar*, [Hazırlayan: İnci Enginün], İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TEVFİK Ebuzziya (2006). *Yeni Osmanlılar Tarihi*, [Hazırlayan: Şemsettin Kutlu], İstanbul: Pegasus Yayınları.
- TEVFİK Rıza (1984). *Abdülhak Hamit ve Mülahazat-ı Felsefiyesi*, [Hazırlayan: Abdullah Uçman], İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- TUMAN, Mehmet Nail (2001). *Tuhfe-i Naili*, C.I, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- TURAL, Sadık Kemal (1992). İsmail Safa, *Türk Dünyası El Kitabı*, C.3, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- UŞAKLIĞİL, Halit Ziya (1991). *Bir Acı Hikâye*, [Hazırlayan: Şemsettin Kutlu], İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- UŞAKLIĞİL, Halit Ziya (1987). *Kırk Yıl*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- UŞAKLIĞİL Halit Ziya (1981). *Saray Ötesi*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi.
- YALMAN, Ahmet Emin (1970). *Yakın Tarihte Gördüklerim Geçirdiklerim*, C.2, İstanbul: Rey Yayınları.
- YARDIM, Mehmet Nuri (2009). *Edebiyatımızda Hüzn*, İstanbul: Yağmur Yayınları.
- YILDIRIM, Tahsin (2003). *Eşlerimin Gözüyle Edebiyatçılarımız*, İstanbul: Selis Yayınları.
- YÜCEL, Müslim (2007). *Edebiyatta Ölüm ve İntihar*, İstanbul: Agora Kitaplığı.